

Vangide arv üle 3 miljoni

Vjazma-Brjanski kaksiklahingus seni saadud üle 500.000 vangi. — „Katelde“ puhastamine kestab veel edasi.

Juhi peakorterist, 15. okt.: Sõjavägede ülemjuhatus teatab:

Nagu eriteates üteldakse, on Vjazma ruumis ümberpiiratud vaenlase jõud nüüd lõpikult hävitatud. Ka Brjanski „katlas“ jätkub vaenlase lagunemine tõkestamatult.

Vangide arv selles hiiglaslikus kaksiklahingus on ületanud juba 500.000 ning on pidevalt tõusmas.

Idasõjakäigu algusest vangivõetud nõuk. sõdurite koguarv on juba nüüd kaugelt ületanud 3 miljonit meest.

Võitlennukid ründasid õõl vastu 15. okt. sõjalise tähtsusega eesmärke Moskvast. Sõjamajanduslikes ehitistes tekkis palju tulikahjusid.

Gibraltari ees uputas meie all-

veelaev briti hävitaja.

Briti õhujõud lendasid viimasel õõl nõrgemate jõududega Lääne- ja Lõuna-Saksamaale. Lõhke- ja süütepommid tekitasid mitmesugustes kohtades vähest kahju. 6 briti lennukit tulistati alla.

Ägedad lahingud idas.

Berliinist, 15. okt.: Vjazma ja Brjanski „kateldes“ saadakse iga tunniga tuhandeid vange, kes saadetakse otsekohe edasi vangilaagritesse. Ei ole veel suudetud täpsemalt loendada tohutut sõjasaagi hulka ega vangide arvu, kuid see arvatakse olevat juba praegu suurem kui Kiievi juures.

Võitlused olid ägedaimad püha-

päeval, mil Brjanski ruumis eraldati peajõud üksikuteks väiksemateks üksusteks.

Litvinov teel Londoni.

Berliinist, 15. okt.: Juut Litvinov on praegu teel Londoni, et hankida Nõukogudele abi.

Soomlasi siirdub Karjalasse.

Helsingist, 15. okt.: Seni on kogusummas 32.000 soomlast siirdunud tagasi nüüd uuesti Soomele vallutatud aladele idas, kust nad pidid talvesõja järgi lahkuma. Oma kodudesse siirdub igapäev tagasi 600—800 inimest. Aasta lõpuks loodetakse asustada tagasi 50.000-60.000 inimest. Oma kodudesse tagasiasujad on seni viinud sinna kaasa ka 5.000 karilooma ja 2.000 hobust, rääkimata varandustest ja vähemaist loomadest.

Üldse on seni asunud tagasi umbes 30% tööjulistest inimesist, kes pidid sealt kord lahkuma.

Briti räägib ekspeditsiooni- vägedest.

Berliinist, 15. okt.: Briti propaganda paiskas maailma sensatsioonilise teate, mille järele oleval kavatsus Arhangeiskis saata maale 40.000-mehelist ekspeditsiooniuksust.

Pr. Roosevelt komparteisse.

Berliinist, 16. okt.: Proua Roosevelt on vastu võetud kommunistliku partei auliikmeks. Mis ütles selle kohta Lenin? Stalin aga kindlustab sellega omale ilmselt jaurdepääsu Valgele Majale ja silub teed tulevaseks maapaoks oma suurte varanduste juures Ameerikas.

väikelahingule üleolevate julgestusjõududega uputasid kiirpaadid vaenlase 6 relvastatud kaubalaeva kogusummas 18.000 brt. mahuga, pöördudes tagasi ilma omapoolsete kaotusteta.

Viimasel õõl suundusid õhurünnakud paljudele briti lennukitele.

Sisselendudel okupeeritud maa-ala kohale kanali ääres kandis Briti eile päeval raskeid kaotusi. Jahilennukid, õhutõrje- ja mereväekahurid tulistasid alla 31 vaenlase lennukit. Üks oma lennuk jäi kadunuks.

Briti pommilennukid heitsid viimasel õõl süüte- ja lõhkepomme mitmesugustesse kohtadesse Lääne-Saksamaal ja Põhja-Saksa rannikualal. Õised jahilennukid, võitlusalennukid ja õhutõrje tulistasid alla 5 vaenlase lennukit.

Sissepiiratud jõud tükeldatud

Briti kaotas ühe päevaga 31 lennukit.

Juhi peakorterist, 14. okt.: Sõjavägede ülemjuhatus teatab:

Idas võtavad operatsioonid neile ettenähtud arengu.

Brjanski ruumis sissepiiratud vaenlase jõud on lõhkenud paljudeks osadeks. Nende hävitamine raskel metsamaastikul jätkub. Eilseni oli Brjanski ja Vjazma kaksiklahingus seni võetud vangide arv tõusnud juba enam kui 350.000-le. See arv kasvab pidevalt.

Võitlennukid pommitasid õõl vastu 14. okt. häärde tulemustega sõjalisi ehitisi Leningradis.

Kiirpaadid tungisid õõl vastu 13. okt. briti ranniku ette ja ründasid üht hävitajaist, kiirpaadidest ja lennukitest tugevasti julgestatud vaenlase laevade karavani. Vaatamata ägedale tõrjetulele ja korduvaile

Eesti mehed ja eesti naised!

Häda meie kaaskodanike seas on suur, julm punane ike on paljudelt perekondadelt röövinud toitjad, paljusid on ta teinud paljaks, sõda omakorda hävitas paljudel kogu varanduse tulekahjude läbi. Viimasena hävitasid kommunistid halga meie tööstusi, jättes palju perekondi teenistusega. Eestlased! Palju perekondi on nälja lävel, palju lapsi on vanemateta jäänud, palju leski on puuduses. Nad ei kaeba, nad häbenevad oma häda, sest see tuli neile järsku, õiglusteta, masendava õnnetusena. Ega meie ei või neid nälga jätta!

Eesti mehed ja eesti naised, kes teie omate rohkem kui vaid seljariided, eesti mehed ja eesti naised, kes teie omate õnnelikke lapsi, eesti mehed ja eesti naised, kes teie omate õnnelikku abielu, kes teie omate teenistust — mõelge nende peale, kel seda täitsa süütult enam ei ole, sest nad sattusid õnnetuult julmade timukate ohvriks. Teie oleks sama kergesti võinud sattuda nende asemel ja ise nüüd vajada ühiskonna, kogu rahva abi. Eesti mehed ja eesti naised, iga eestlase kohus on aidata, nii palju kui suudab. Ainult see rahvas on ajaloos tugev, kel on ohvrimeelit, kes hoiab kokku, kes kannab hoolt iga üksiku rahvaliidme eest.

Otsese rahvaabina kasvas meie rahva hulgast Eesti Rahva Ühisabi ja esimeseks tunnuseks rahva ühisele ohvrimeelele oli nähe, et esimesest Eesti Rahva Ühisabi asutamise päevast alates on rohkel määral antud üle rahalisi korjandusi ametasutustes ja ettevõtetes. Palju annetavad ka üksikisikud väljaspool korjandusi. Praegu, kus raskused niikuini on igal inimesel suured, on niisugune ohvrimeel eesti rahva elujõu tõenduseks.

Kadunud on see „seltskondlik abi“, mis end avaldas selles, et korraldati „hea-tegevaid“ etendusi, balle, lõbustusi, kus sadandeid kroone raisati rõivastuse ja lõbustuse peale selleks, et mõni kroon

piletihinna ülejäägist läheks „vaestele leivaostmiseks“. See tunde puudus pole kunagi olnud eesti rahvale kohane ja seepärast piirdus niisugune mõtlemisviis ja teguviis vaid kitsas kiidkonnas. Eesti rahvas hoidis end niisugusest „hea-tegevusest“ eemale ja nii ka nüüd Eesti Rahva Ühisabi ei luba mingil tingimusel korraldada tema kasuks „hea-tegevaid“ pidusi, kontserte või balle. Eesti Rahva Ühisabi ei võta vastu lõbustamisest saadud raha, sest Eesti Rahva Ühisabi on tõsise vastastikuse abi vahetlajakas. Häda on suur ja igaüks peab siin puhtast südamest ja rahvustervikluse kuuluvuse tundest aitama nii palju kui ta iganes suudab. See mis südamest tuleb, läheb südamesse! Abi, mis tuleb puhtast südamest, teeb saaja õnnelikuks! Abistamise tahe, mis täidab kõikide eestlaste südameid, teeb meie rahva tugevaks ja elujõuliseks!

Eesti mehed ja eesti naised! Eesti Rahva Ühisabi pöördub kõigi poole tõsise manitsusega: sügis on käes, talv seisab ukse ees — kuidas saavad sellest üle need, kellel mitte midagi ei ole, kellel punane röövel ja sõda on röövinud isad.

Eesti Rahva Ühisabi kuulutab nädala 19. — 26. oktoobrini ohvrinädalaks. Iga eestlane toogu ohvriks kodumaale ja rahvale kõike, mida ta võib oma kaaskodanike abistamiseks anda. Ohvrinädalal loobume igapäev ühel päeval ühest sööma-ajast — ega meie seepärast nälga ei jää — ja kingime selle väärtuse Eesti Rahva Ühisabile. Ohvrinädalal loobume kõigest mis pole hädavajalik ja anname säästsumma Eesti Rahva Ühisabile. Ohvrinädalal vaatame kodu ringi, mida meie hädasti ei vaja riietusest, jalanõudest, pesust, toidunõudest, mööblist ja anname Eesti Rahva Ühisabi käsutusse. Ohvrinädalal vaatame, mida on meil kodus koolitarvetest ja koolirahamatu test, anname seda Eesti Rahva Ühisabile. Ohvrinädalal vaatame, mida on meil

kodus üleliigset igasuguste tööriistade ja põllutööriistade seast, anname seda Eesti Rahva Ühisabile. Ohvrinädalal anname Eesti Rahva Ühisabile kõike, mida meil on võimalik anda teisele kaaskodanikule Eesti Rahva Ühisabi kaudu, kõike, mida ta saab kasutada — mitte nii, nagu vanasti „kuldsest südamest“ anti tarvitamis-kõlbmatuid asju ja saadi selle eest sedel kuldse südamega ukse peale. Ei! Meie anname vaid seda, mida meie ei häbeneks otsekohe oma hädasse sattunud parimale sõbrale kinkida, sest meie kõigi parimaks sõbraks on kogu rahvas — meie kõigi perekonnaks on meie rahvustervik!

Ohvrinädalal võtavad vastu Eesti Rahva Ühisabile rahalisi annetusi kõik pangad ja kõikide omavalitsuste kassad edasikandmiseks Eesti Rahva Ühisabi arvele nr. 340 Eesti Pangas. Asjade annetusi võtavad vastu kõik Eesti Rahva Ühisabi osakonnad üle maa. Eesti Rahva Ühisabi palub kõiki linnapäid, maavanemaid, vallavanemaid asutada kohapeal „Ohvrinädala toimikond“, kes 19.-26. oktoobrini võtavad vastu annetusi Eesti Rahva Ühisabile ja toimetaks vastuvõetud asjad Eesti Rahva Ühisabi korraldusse.

Eesti mehed ja eesti naised, näidake oma ohvrimeeliga, et eesti rahva mehe-meel ja elujõud ei ole veel surnud!

Tallinnas, 5. oktoobrill 1941. a.

Dr. H. Mäe

Eesti Rahva Ühisabi President.

Saksa väed Moskva ees.

Berliin, 16. okt.: Saksa väed on nüüd vahetult Moskva ees. Nad asuvad Nõuk. Liidu parimal autoteel. Väljaarvatud mõned metsad, ei asu nende ja Moskva vahel enam ühtki looduslikku takistust.

Riiklik ülesehitamine

Sisedirektor O. Angelus on võtnud pikemaalt sõna sise poliitilistest küsimustest, eriti mis puutub tööjõudude rakendamisse, tööjõudude valikusse, poliitilistesse parteidesse ning sise poliitilistesse küsimustesse seoses kogemustega, mis saadud ajajärgust enne jubeiduste-aastat.

Alamal esitame kokkuvõttes sisedirektor O. Angeluse seisukohad, millistele rahvas kahtlemata kirjutab alla kahel-käel.

Inimeste tööle võtmise ja ametisse määramise kohta ütleb sisedirektor muuseas:

Nagu meie kõik liigagi hästi mäletame, käidi vanasti ametisse määramisel põhimõtte järgi: esmalt peavad tööd saama sugulased, siis hõimlased, siis kaasvillistlased, siis muidu-sõbrad ja — tuttavad ja siis — kui veel mõni kohake juhtus üle jääma — teised. Onupojapoliitika oli täies hoos. Ja inimene, kellel polnud sugulasi ega sõpra kõrgetel kohtadel, kellel oli ainult mõistust ja oskust, jäi tavaliselt kohata või pidi leppima tema võimetele ja oskustele kaugeltki mitte vastava kohaga. Meie teame veel hästi, et asi arenes nii kaugele et tänu ühele või teisele suurusele kujunes üks asutus mõne korporatsiooni, teine — mõne üliõpilasseltsi liikmete kohtadega varustamise keskuseks. Meie teame, et isegi mõned suured rahvaolu alad läksid mõne üksiku korporatsiooni liikmete valitsemisele. Eestit ei valitsenud tollal enam pead, vaid peakatted, ning mitteolek mõnes korporatsioonis või seltsis loeti suureks patuks.

Bolševikud talitasid kohtadele määramisel teisiti. Esijoones said koha partei inimesed, siis partei kandidaadid, siis juudid, siis Petseri venelased ja — kui veel midagi üle jäi — siis parteisse mittekuuluv eestlane. Sootuks kohata jäi inimene, kelle ainus patt seisis selles, et tal oli jõukas isa olnud või et isa oli direktor olnud j. m. s. Ka bolševike juures ei maksnud pe a midagi, välja arvatud juhtum, kui see oli ilusalt muustade krussis juustega ja suure kõvera ninaga.

Äjad on põhjalikult muutunud ja maailmavaated samuti.

Meie tahame ja peame inimesi hindama vaid nende võimete järgi ja kui nad juba on võinud näidata oma töö tulemusi — nende töö järgi. Meie oleme kõik vaesestunud, meie varad ja inimesed on hävitatud, meie peame majanduslikult oma elu uuesti algama, selleks aga peame meie nii ratsionaalselt kui vähegi võimalik ära kasutama allesjäänud ressursse, esmajoones kõige kallimat vara — allesjäänud inimesi.

Meie peame katsuma sinna jõuda, et iga inimene satuks sellise töö juure, kuhu tema kõige rohkem kõlbab, kus tema töö tulemusel on kõige suuremad. Meie ei aja seejuures taga mingisugust stahhaanovlikkust, see ühes bolševikega kadunud süsteem kõlbab asiainetele, kus inimene pole midagi, o r i aga kõik. Meie ei mõtlegi katsuda inimestelt tervet vaimset või füüsilist jõudu välja pressida, me tahame vaid ilhte, et õige mees või naine satuks õigele kohale.

Sootuks lubamatu on laskuda uuesti vana aja onupoja-poliitika või mõnele teisele samasele inimeste hindamise pinnale, sest lõppeks polnud bolševike poolt kehtimapanud tööjõudude valik ka midagi muud kui hommikumaa värvinguga onupoja-poliitika. Ma olen juba kuulnud, et siin ja seal kipub õitsele lööma endine kuri-kultus korporatsioonide ja seltside võrk. Mina tahan seal, kus see süsteem katsub uuesti maksuvõtte jõuda, niivõrd, kui see vähegi oleneb minust, lõpu teha sellisele korruptsioonile, ja lõpu teen mina järsult.

Meie kõiki peame ausalt ja puhtalt tegutsema, terve eesti rahvas, eriti aga need, kes on seatud suurematele või väiksematele ametikohtadele; meie vastutame oma tegudega oma järeltulijate ja nende saatuse ees. Meie ei istu kusagil mugavas maailma nurgas, kust me võime rahulikult pealt vaadata, mis selles maailmas praegu sünnib, meie elame praeguse suure murrangu ajal sündmuste keskpaigas. Meie tahame ühes saksas rahvaga näha uut, paremat Euroopat, meie tahame oma jõu kohaselt kaasa aidata selle uue parema Euroopa ja sellega terve maailma ülesehitamisele.

Ühenduses sellega seisab teine küsimus, mis samuti on tähtis inimeste valikul tööle, see on

endistesse poliitilistesse parteidesse kuuluvuse küsimus.

Bolševistlik partei ei tule seejuures kõne alla, meie oleme eurooplased ja mitte asiadid.

Poliitilisi parteisid meil enam ei ole. Ei ole põllumeeste kogusid, ei ole asunikke, keskerakondlasi ega sotse, ei ole isamaaliitu

Kuidas vallutati Türi

ega vapse. Mõnel pool arvati ja võibolla praegugi veel arvatakse, et vabadussõjalaste liikumine tuleb uuesti käima panna, et see liikumine vaid pandi endiste võimumeeste poolt seisma ja et nüüd on paras aeg sellele liikumisele uuesti elu sisse panna. Vabadussõjalaste liikumine kuulub ajalukku ja jääb ka sinna. Teistsi rääkijad ja seletajad pole asjast veel aru saanud ja on sinna seisma jäänud, kus nad asusid 1934. aastal. Tõsi küll, suurem osa meie ametkondade juhtidest, direktoritest, kuulus vabadussõjalaste hulka, paljud meie elu korraldamise etteotsa asunud inimesed on endised vabadussõjalased. Seda aga sootuks teistel põhjustel. Need on kõik inimesed, kes meie lähemas minevikus pooldasid võimalikult tihedate sidemete loomist Saksamaaga, kelle arvates toleaeagne inglissõbralik poliitika oli vale. See vabadussõjalaste üldine arvamine osutus õigeks ja endisi poliitilisi väärsamme pidi eesti rahvas tasuma väga ja väga suure hinnaga. Seetõttu aga seisab rida vabadussõjalasi meie praeguse elu eesotsas, sest neilt võib oodata meie rahvale ja maale õige poliitika ajamist.

Nagu ma tõendasin, ei ole enam poliitilisi parteisid ja ka selles osas tõmbame minevikule kriipsu aila. See aga tähendab seda, et praegusel ajal on inimeste tööle rakendamisel ükskõik, kas need inimesed kuulusid vanasti mõnda poliitilise parteisse või mitte, ja kui nad kuulusid — missugusesse parteisse nad kuulusid. Sellest on nagu ma ka juba ütlesin, üks erand — bolševistlik partei, mis on meie ja igasuguse teise euroopaliku korra vastane ja mis on võõras meie hinge, mõistusele ja verele.

Meie tahame, et töö inimesele rõõmu teeks, et inimesed oleksid töö peremehed, mitte aga töö orjad. Meie tahame, et töö annaks inimestele, ükskõik mis tööd nemad teevad, elurõõmu ja neid vahendeid, mida inimesed vajavad õnnelikuks eluks selles maises maailmas. Selleks aga tahame ja nõuame, et need juhtivatel kohtadel seisvad inimesed, kelledest oleneb tööle võtmine ja töö määramine, tegutsesid puhtalt, ausalt ja seega üldsuse kasuks. Üldhuvide käivad isiklike huvide ees — see saagu ja olgu põhialuseks meie kõikide töös ja elus.

Läinud nädala lõpul esines raadiokõnega ka põllutöödirektor Hans Saar, püüdnud neid põhijooni, millest järele tuleb meil käia põllumajanduse ülesehitamisel. Peatun käsitama ka põllutöödirektori tööjõudude küsimust, vastavalt oma ametülesannetele — põllumajanduses.

Põllutöödirektor kriipsutas oma kõnes alla tänavust põllusaadete kasvust ning kurikoolust bolševike maareformi, millega taheti meie põllumees teha vaeaseks ja suudida minema kolhoosi. See maareform tühistatakse lähemal ajal, kusjuures toimitakse valjul eromanduse põhimõttel ja lähtutakse peanõudest, et maad haritakse korralikult ja et maa oleks korralikult külvatud täis. Tööjõudude hankimise küsimus taludesse on praegu akuutsest päevakorral ja teostamisel. On organiseerimisel ka tööteenistus, esialgu vabatahtlik, mille ülesandeks jääb esialgu paljude tööde, eriti lõikustööde läbiviimine ja kõikjal kaasaaitamine, kus inimtööjõuga võib midagi teha üldsuse, eriti põllumehe kasuks. Seega tulevad tööteenistuses arvesse ka maaparandustööd ja vähe-mal määral ehitised.

Et töö võiks jätkuda uues olukorras takistusteta ning tarvilikus põllumajanduse ülesehituse vaimus, tuli mitmel alal teha muudatusi ja ümberkorraldusi. Siin tuleb nimetada kõige pealt masin-traktorijaamade ja hobulaenuuspunkti inventeerimist ja nõudmiste-kohustuste korraldamist, eesmärgiga võita neid kiiresti harimisele. Kolmandaks: Varusolevate kohtade väljaandmist maasoovijatele, võimalikult endiselt krundilt lahkunud maasaajatele. Neljandaks: Määrused ja korraldused põlenud talude ülesehitamise abistamiseks ja neile ehitusmaterjali muretsemiseks. Viies: Meie hobusekasvatuse ümberkorraldamist tsentraliseeritud alusele. Kuues: Põllumajandusliku ühistevõime keskuse ümberkorraldamist ühistevõime osakonnaks, mis alluks otseselt põllutöödirektooriumile.

Uus ülesehitustöö asjaatide „Ülesehitustöö“ varemil on tohtutult suur ülesanne. Et see töö võiks toimuda kiiresti, selleks peame nurisemata täitma kõik korraldused, mis keskvalitsus on sunnitud läbi viima tarbeainete piiramisel. Külma ja nälga ei ole karta seejuures kellelgi. Suures ülesehitustöös lasub põllumehe õigadel maa varustamine toiduainetega. Meie peame siin põllumehele tulema appi ja varustama vajalike tarbeainetega. Kuid ka siin on oma raskused.

Mootorõide saamiseks pole meil praegu palju lootust. Kuid hoopis vajaikumad oleksid põllumehele veel kunstvähid. Meie maa vajab aastas umbes 50.000 tonni superfosfaati, 7000-10.000 tonni kaalisoola ja lämmastikvähitisi säärasel hulgal, mis vastab 1500 tonnile puhtale lämmastikule. Sama peame ütlema paljude teiste sisseveetavate kaupade ja tarbeainete kohta, mida meie maa vajab kibedasti. Raskuste võitmine vajab palju enesepiiramist, kuid pingerikas ja otstarbekas töö aitab meid raskustest üle. Meie sihiks on aidata saksa rahval ja tema Suurel Juhil viia sõda õnnelikule lõpule: hävitada kommunism, maailma häbiplekk, ja luua uus õnnelik Euroopa.

Allpool-avaldatav on osa sõjakirjasaatja Hans-Joachim Salchovi elamuste-märkikust, mis kirjutatud otsekohe peale raskeid võitlusi: juuli teisel poolel toimunud Türi vallutamist. Türi rasked võitlused, peites eelduse Paide langemiseks (kirjutist Paide langemisest ja selle eellugudest alustame ühes lähemas numbris), mõjustasid õige mitmeti olukordade kujunemist Paides.

Türi — meie nimetame teda Turgel — on Saksa käes. Veel on küll õhk tulvil granaatide lõhkemise müra, mis vastase poolt meie ja meie poolt vastase saunas lendavad ja veel kuuleme siin ja seal enda ümber kuulipildujate ning püsside raginat, kuid oleme esimeste üksustega juba linna tänavail ja mis meil nüüd veel vallutada tuleb, moodustab vaid viimse osa pingutavast, pikast ja raskest heitlusest.

Et bolševikud just siin nii ennastalga-valt ja kõiki abinõusid ära kasutades kaitsele asusid, selleks oli neil kahtlemata eriline põhjus. Linna enda pärast, kus loendatakse vaevalt 3000 elanikku, tasunuks see end vaevalt. Aga Türi omab raadiosaatja, mida punased veel viimaseil päevil kasutasid Eesti elanikkonna ülesäsitamiseks ja valeteadete levitamiseks. Peale selle on Türi tähtis teede- ja raudteepunkt. Siin ühtuvad raudteeliinid Mõisaküla—Tallinn ja Türi—Tamsalu. Seega on sakslaste poolt võetud suure tähtsusega linn.

Kui rügement, kes diviisi teiste rügementide eel esimesena Pärnu—Türi teel edasi tungib, uuesti hakkab liikuma, on tal juba päevi ja nädalaid raskeimaid võitlusi seljaga. Idasõjakäigu algusest peale on ta sellest osa võtnud ja peagu iga päev tegev. Isegi päev Riias ja kolm päeva Pärnus, mis olid mõeldud puhkuseks, tuli veeta puhastus-

aktsioone ja muid julgeolekuabinõusid teostades. Siis andis see rügement vajalikku abi veel eelsalgale, kes Märjamaal kolm päeva oli sisse piiratud.

Nüüd tungivad mehed uuesti edasi, nõrgestavas palavuses ja Eesti maanteede igaveses tolmus. Iga päevaga muutub edasipääs raskemaks, sest bolševik, kes akitab, et olukord, millesse ta nüüd Eestis on sattunud, muutub ikka halvemaks, kaitseb end täie ennastalga-vaevusega. Iga abinõu võtab ta seejuures kasutusele. Metsades ida pool teed varjab ta end, sooritades sealt alalisi retki meie seijataha, et sellega halvata Saksa edasimarssi. Iga päev uuesti tungib ta välja ja ründab üksikuid väiksemaid kolonne, tõmbudes suuremate üksuste lähenedes kohe jälle tagasi. Saksa sõdurite edasimarsmine sellise taktika juures on sageli vaid kompamine, on alati niingi hüpe teadmatusse.

Sageli asuvad punaste ja meie üksused ainult mõne meetri kaugusel üksteisest, teadmata seejuures üksteise olemasolust. See läheb aga isegi nii kaugele, et nii mõnigi kord kaovad mõisted selle kohta, kus on eesliin ja kus on tagala. Nii oli kord paar sakslast ära lõigatud oma kompaniist. Nad lamasiid haavatuna metsas. Kuulipilduja, mis neil kaasas oli, pidid nad peidetuna maha jätma, et haavatuna end sellega

enam mitte koormata. Nende ja nende kompanii vahele olid Imbunud punased, kes ka kuulipilduja avasid, kuid õnnekombel seda ei osanud kasutada. Kaksikümne tundi pidasid Saksa sõdurid nii vastu, kusjuures üsna nende läheduses viibis vaenlane. Surunud end tihedasti vastu maad, lamasiid nad tegemata, hoolimata oma valudest, ühtki häält, kuni bolševikud taas taganesid ja nad sellega olid päästetud.

See oli ainult üks näide paljudest, mida siin võiks ära tuua. Päevast päeva, tunnist tundi arenevad nii väikesed pisivõitlused. Iga silmapilk peavad Saksa üksused olema valmis sellisteks seljatagant rünnakuteks, misjuures bolševikud ei kohku tagasi tapmast isegi kaitseta haavatuid. Aeglaselt tungib rügement seetõttu edasi ja mida lähemale ta jõuab Türi-le, seda palavamaks ja raskemaks muutuvad võitlused. Linna kiriku torni on vaenlane seadnud oma vaatluspunkti. Seal omab ta suurepärase ülevaate kogu maastikust, mis oma kungaste ja jõgedega pakub erakordseid võimalusi kaitseks. Kõikjale teele, kus ilmub tolmupilv, langeb juba veidi aja pärast vaenlase granaate.

Hoolimata sellest jätkub edasitung, sest Saksa üksuste jaoks ei ole takistusi, mis oleksid ületamatud. Ja kui juba kord Särevere, vaid mõni kilomeeter enne Türit, meie poolt on võetud, on väärtuslik positsioon sakslaste käes. Siiski märkab rügemendi juhtkond peatselt, et siit — lõunast — läheduses linn ainult raskete kaotustega vallutatav on. Seetõttu otsustatakse Türist ida poolt mööda minna ja põhjust linna tungida. Ka sinne maastik, kahjuks, pakub suuri raskusi ja suurtõukituli ei ole sugugi vähem tugev, kuid tuleb katsetada ja saavutada. Ja see saavutatakse.

Nagu varemates võitlustes, on ka siin sõdurite käitumine eeskujulik. Ühe jalaväesuurüksik kompanii juht pani näiteks tähele, kuidas kranaat lõhkes üsna suurtükki lähedal, mida parajasti pidi viidama edasi. Hõlused ja üks mees langes seetõttu rivist välja. Pikemalt mõtlemata rakendasid end kohe selle järele kolm meest ise suurtükki ette ja vedasid selle kuni kättenäidatud uue tulepositsioonini.

Seejärel kui kõrgustik 66 loode pool linna on võetud, võib alata rünnak Türi-le endale, sest nüüd ei ole ka sealt enam karta vaenlase uut pealetungi. Ent tõsisemat võitlust enam ei tule, enamus Nõukogude vägesid on põgenenud. Vaid üksikud äralõigatud riismed leiame veel ees, mis lühikese võitluse järele hävitatakse. Türi saatja on varemisi. Bolševikud on selle ise purustanud.

Tollimüürid Baltimaale kaotatakse.

Helsingist, 16. okt.: „Deutsche allgemeine Zeitung“ majandustoimetaja on andnud välismaa ajakirjanikele jutuajamist, milles ta muuhulgas tähendas, et on kavatsus kaotada tollipiirid Saksa ja Baltimaade vahel. See kavatsus puudutab ainult majandusliist ala. Edasi on ta andnud tunnustuse Baltimaale kui põllumajandusriigile ja avaldanud lootust, et Baltimaade põllumajandus Taani eeskujul veelgi täieneks.

Lennuühendus Helsingi-Berliin

Otsene lennuühendus Helsingi ja Berliini vahel, miline vahepeal oli katkenud, seatakse kõige lähemal ajal uuesti jälle jalule.

Türi varemil tärkab uus elu Eksimatu näide eestlase visadusest ja töötahtest

Sõjamõllus ja bolševike hävitusöö tagajärjel paljukannatanud Türi linna varemil on tärkamas uus elu. Ülesehitustöö käib juba igal pool nobedasti. Tahetakse võimalikult kiiresti lahti saada punaste inetust pärandusest. Kõiki on haaranud jälle töötahe. Nüüd võidakse rahulikult töötada, ilma et keegi saaks teenimatult tõõvilja omandada või kogu saavutust hävitada, nagu see punasel loostamis-aastal sündis.

Türi raudteejaamas areneb hoogne elu-tustegevus. Miinidega purustatud vectorni asemele kerkib uus veemaja, mille ehitustööd hulga tööliste usina kätetööga arenevad jõudsasti. Torn kerkib silmnähtava kiirusega. Mühinal tõusevad müürid uuel deponhoonel, kus käib vilgas töö juba mõnda aega. Purustusjärgede kaotamine on käsil ka Türi jaamaoones. Hoone puusa ongi juba varsti korda seatud, ainult kiviosa parandamine võtab rohkem aega. Plahvatusjõud on osa kiviseinu täielikult lammutanud.

Kuigi Türi piimatallitus täielikult hävitati, alustas see juba 1. oktoobril tööd. See näitab eestlaste agurust ja algatusvõimet ka tööarast seisukorras leida teid katkestatud toomistevõime kiireks jätkamiseks. Kiiresti toodi Kärü meiereist, mille hoone hävis tules, osa säilinud sisseseadeid Türi-le, kus need monteriti üles Türi piimatallituse vanasse hoonesse, mida kasutati varem laoruumideks. Türi viiest koorejaamast on täielikult terveks jäänud ainult kaks — Põikval ja Rael. Tules hävinud Kärü koorejaama hoone ehitamine algab lähemal ajal. Ehitusmaterjal on juba kohale veetud. Purustatud Türi piimatallituse hoone lammutamine on käsil. Juba tuleval aastal tahetakse asuda uut hoonet ehitama.

Laadad Järvamaal.

Paide linnavalitsus palub meid avaldada, et käesoleval aastal toimuvad laadad Järvamaal järgmistes kohtades ja aegadel:

Oktoobrikuul: 13. Paide linnas; 17. Rakke alevikus, Rakke vallas; 17. Türi linnas; 20. Koeru alevikus, Väinjärve vallas; 25. Esna alevikus, Kareda vallas; 28. Järva-Jaani alevikus, Võhmata vallas; 30. Tapa linnas.

Novembrikuul: 3. Paide linnas; 4. Tamsalus, Vajangu vallas; 14. Kärü alevikus, Kärü vallas; 18. Aegviidus, Lehtse vallas; 21. Tamsalus, Vajangu vallas; 25. Türi linnas; 27. Ambla alevikus, Ambla vallas.

Detsembrikuul: 3. Tapa linnas; 9. Aravete külas, Albu vallas; 11. Rakke alevikus, Rakke vallas; 12. Järva-Jaani alevikus, Võhmata vallas; 14. Koeru alevikus, Väinjärve vallas; 16. Türi linnas; 18. Paide linnas; 19. Lehtse alevikus, Lehtse vallas.

Briti kaotused Saksamaa kohal

Berliinist teatatakse: 16 sisselennul saksa territooriumile septembrikuu jooksul on briti õhujõud kaotanud 77 lennukit, nende hulgas hulk 4-mootorilisi pommitajaid.

Türi kirik on piiratud kõrgete tellingu-tega. Ka siin on alanud purustatud kiriku ülesehitamine. Ongi juba valminud uus toolvärk ja käsil on katuse ehitamine ning torni kiviosa restaureerimine. Uue torni ehitamine prab jääma aga lähemate aastate ülesandeks.

Korraldustööd arenevad ka Türi koolimajas, mis kannab tugevaid sõjajälgi. Koolitöö alguks loodetakse tööd lõpetada. Kavatsus on tööle rakendada ka Türi paberivabrikute teellnoosiorakonda. Mehed kopsivadki juba seal ja kõrvaldavad kõlbmatuid osi ja rususid. Suuremal osal majadel on juba sõjaaegsed purustused parandatud.

Taifun Jaapanis

Tokiost teatatakse:

Taifun, mis kolmapäeval tabas Jaapani edelapoolset piirkonda ja lõunapoolseid saari, on tekitanud suurt kahju. Kyushu saarel juhtus taifuni ja sellega kaasas käiva ägeda vihmajuu tagajärjel raudteekõnnetus. Ka Shikoku saarel leidis aset raudteekatastroof taifuni tagajärjel, kus reisijate ja kaubarong langes sillalt jõkke. Kyushu saarel tekkivad raudteekõnnetuse paigast on päästetud meeskonnad leidnud 50 surrut ja 100 haavatut. Kardetakse, et ohvrite arv on veelgi suurem. Peale selle on taifunist tabatud piirkonnas kannatanud palju maju, purunenud ja uppuanud mitukümmend kalapaati ja kadunud palju kalureid.

Surma läbi lahkunud Eesti Panga Paide osakonna juhatajat

Jaan Tootsi't

mälestavad

Järva Maavalitsus ja Paide Linnavalitsus

Avaldan südamliliku tänu kõigile, kes minu abikaasa, poja ja meie venna Oskar-Johannes Allikvee viimsele puhkepalka sängitamisele osa võtsid. Eriti täname Lelle Omakaltset, Lelle Vallavalitsust, Lelle-Lokuta piimaühingut, Ambla piimaühingut, Ambla organisatsioonide ja sugulasi ning sõpru.

Abikaasa, isa ja õed.

Suuremasse majapidamisse kohe tarvis karjameest (40 looma) ja põllutöölist perekonna inimesed. Lehtse, Pruuna, postkast 12

Lugege ja levitage „Järva Teatajat“